

Za jedním z nestorů české sociologie, prof. Mirkem Dismanem

22. září 1996 zemřel ve věku 71 let Miroslav Disman. Patřil k dnes již nevelké skupince osob, které byly u znovuzrození české sociologie v šedesátých letech. Je to pozapomenutá historie, svázaná se složitým vývojem politického systému. S postupným odumíráním strohého sovětského modelu socialismu se v šedesátých letech začala i u nás otevírat okna na západ. Ve společenských vědách to znamenalo vpád polské sociologické literatury, která měla před námi náskok a která zprostředkovala znalost tehdy obdivované americké *empirické* sociologie. Téměř všichni jsme začínali sociologickými metodami, jimiž jsme rozuměli *techniky* empirického výzkumu. Byl to pro nás, po létech planého přežvykování marxistických pouček, pozitivní zážitek. V sovětské učebnicové interpretaci byla tehdejší společenská věda humorný systém tragikomických absurdních abstraktních výroků. Empirická sociologie znamenala první závan něčeho, co jsme chápali jako objektivní hromadění faktických informací, jako vědu. Z té doby znám Mirka Dismana osobně, poznal jsem ho jako aktivního účastníka prvních sociologických konferencí, ve Špindlerově Mlýně, zejména pak z konference na Hrubé Skále, kterou pak miloval i jako horolezec. Tam však již vystupoval jako renomovaný počínající metodolog. Pamatuji se, že jsem psal recenzi na jeho první studijní text *Úvod do metod společenského výzkumu*, který psal jako tehdejší učitel na Fakultě osvěty a novinářství. Vyšla ve třetím čísle prvního ročníku *Sociologického časopisu*. To již spolupracoval na tehdejším obsáhlém metodologickém sborníku *Vybrané techniky sociologického výzkumu*, který uspořádal P. Pergler a který vyšel až v roce 1969. V tomto sborníku byl M. Disman autorem nadlouho pak jedineho solidního textu: *Terénní sběr informací*. Z obsáhlého seznamu literatury, na str. 339 knihy, je vidět dodnes důkladnost tehdejší přípravy.

Naše další setkání se uskutečnilo až na Světové konferenci sociologů v San Francisku v roce 1969. To již bydlel i s rodinou v univerzitním sídlišti v kouzelné Santa Barbaře. Tam jsme trávili spolu dlouhé hodiny hamletovskými úvahami vrátit se, či nevrátit do tehdy okupované vlasti. Jsem jediným svědkem toho, jak těžké to bylo pro něj rozhodování. Pak zakotvil na dlouhá léta v Kanadě a do Prahy přišel znovu až v roce 1989. Tím je otevřena poslední etapa jeho života. S nadšením se vracel a spolupracoval s námi na své bývalé alma mater, na Fakultě sociálních věd UK. Stal se zaujatým spoluzakládajícím členem týmu zabývajícího se biografickou sociologií. Dočkal se naštěstí i toho, že Univerzita Karlova vydala v roce 1993 jeho knihu *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Podle mého soudu je to dosud nejlepší sociologická práce z tohoto oboru u nás napsaná. Je srozumitelná, psaná s chutí, je manuálem, jak by se měla shromažďovat spolehlivá sociologická informace. Je skvělým epitafem za stopou, kterou v naší sociologii Disman zanechal. Mirku, sbohem, je nám líto, že naše spolubytí netrvalo alespoň o chvíli déle.

Jaroslav Kapr